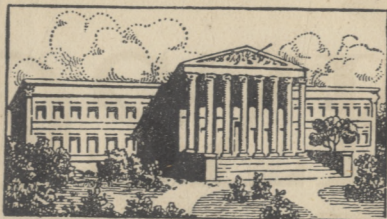

REMONSTRANCE OF THE MINISTERS OF THE CHURCH OF ENGLAND TO PARLIAMENT IN THE YEAR OF OUR LORD 1689.

12097

MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA

OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR

018811

KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

Hung. 1.

Ara 15 kr. = 30 fillér.

MAGYAR KÖNYVTÁR.

SZERKESZTI: RADÓ ANTAL.

49

PETŐFINÉ SZENDREY JULIA
NAPLÓJA ÉS LEVELEI
TÉREY MARIHOZ.

*

JÓKAI MÓR ELŐSZAVÁVAL.

MINDEN FÜZET EGYENKÉNT KAPHATÓ.

LAMPEL RÓBERT (Wodianer F. és Fiai)

CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE BUDAPESTEN, ANDRÁSSY-ÚT 21. SZÁM ALATT

Minden hó 1-én és 15-én új füzet jelenik meg.

„Magyar Könyvtár“

Szerkeszti: RADÓ ANTAL.

A „Magyar Könyvtár“ célja az, hogy a magyar és külföldi irodalom legkiválóbb termékeit oly olcsó áron hozza forgalomba, hogy azokat a legszerényebb viszonyok közt élők is megszerezhessék. Mindamellet, hogy a legjobb minőségű famentes papíron a legtisztább nyomást nyújtja, a „Magyar Könyvtár“ egy-egy füzetének ára mégis csak 30 fillér (15 krajczár). S e füzetek nemcsak kiváló régibb íróink műveinek gondos új kiadásait fogják tartalmazni, nemcsak a külföldi irodalom remekeinek nagyobbára egyenesen vállalatunk számára készített jeles fordításaival fogják gyarapítani a magyar közönség könyvtárait; hanem közölni fogják újabb magyar íróknak eredeti munkáit is, természetesen színét-javát annak, a mit a mai magyar tudományos és szépirodalom termel. A „Magyar Könyvtár“ lehetőleg sokoldalú lesz; nagy gondot fog fordítani az iskola szükségleteire is, külön iskolai kiadásokat is nyújtva; a mellett törekedni fog, hogy a vállalat olyan legyen, hogy az olvasó közönség minden osztálya találjon benne a maga számára valót. Fel fogja ölelni a szépirodalom minden ágát: ad elbeszéléseket, kisebb regényeket, színműveket, verseket; e mellett közöl az aesthetika, az irodalomtörténet, a nemzeti és világtörténet, a természettudományok körébe vágó munkákat is. E programm lelkiismeretes végrehajtása mellett remélhetjük, hogy vállalatunkat örömmel fogják látni az iskolában epugy, mint minden magyar házban, és hogy teljesen ki fogja szorítani a hasonló német vállalatokat, melyek fájdalom, megma is milliónyi példányszámban terjednek el Magyarországon.

A „Magyar Könyvtár“-ból legalább két szám fog megjelenni havonként, tehát évenként legalább huszonnégy. E huszonnégy számra elő is lehet fizetni három forint 60 kr.-ral; ez összeg az alólírt kiadóhivatalhoz küldendő, mely a füzeteket ez esetben bérmentve küldi meg az előfizetőknek. De minden füzet egyenként is kapható ugy az alólírt kiadóczégnél, valamint minden könyvkereskedés utján.

Az 1898 májusáig megjelent füzetek a következők.

1. Katona, Bánk bán. Bevezetéssel ellátta <i>Beöthy Zsolt</i> .	6. Sipulusz, Humoros tárczák.
2. Guy de Maupassant. Elbeszélések, ford. <i>Tóth Béla</i> .	7. De Amicis, A bor. Fordította <i>Tóth Béla</i> .
3. Berzsenyi Válogatott Ódái. Életrajzi bevezetéssel.	8. Zrinyi, Szigeti veszedelem.
4. Coppée, A kovácsok sztrájkja és egyéb elbeszélő költemények. Ford. <i>Radó Ant.</i>	9. Du Maurier-Potter, Trilby, színmű. Ford. <i>Fái B.</i>
5. Kisfaludy K., A kérők. Bevezetéssel ellátta <i>Beöthy Zs.</i>	10. Csokonai, Dorottya.
	11—12. Arany János válogatott balladái. (Iskolai kiadások sorozata.) <i>Riedl Frigyes</i> bevezetésével.

Folytatás a boríték 3. oldalán.

PETŐFINÉ SZENDREY JULIA

NAPLÓJA ÉS LEVELEI

TÉREY MARIHOZ.

*

JÓKAI MÓR ELOSZAVÁVAL.

BUDAPEST.

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

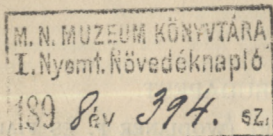
CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA.

Minden jog fentartva.

721.097/49
~~12.097/49~~
~~018841~~

Előszó.*)

Beváltom szavamat, mit néhány hó előtt tisztelt olvasónőimnek adtam.

Egy művet nyujtok át ezennel szép nagysádtok kezeibe, — egy igaz gyöngyöt, mely a legtisztább női sziv tengermélyén hevert, — egy tündérszép virágot, mely ihletett hölgy lelkében s a költészet napvilágánál született, szenvedések könnyharmatával öntözött s a boldog szerelem által leszakítottatott, hogy koszorúként ragyogjon a legboldogabb s boldogságára legméltóbb férfinak homlokán.

E szellemkincs „Petőfiné naplója.“ Hű tükre azon érzelmeknek, mik egy magaslelkű hölgyet szerelme örömei és fájdalmai közt meglátogatának; szavak, minőket regényekben nem olvasunk, miket a költői lélekbe maga a szerelem istene irt le. Mennyi tiszta érzelem, mily magas ábránd, mily lélekhű szenvedély ragyog fel ez irt sorok minden eszméiből, minden gondolatjából! S e természetes gyöngédség és szemérmes boldogság, mely a női sziv gondolatjait legmerészebb röpteikben is félreismerhetlenné teszi. Mélység a magasságban, mint tenger tükrében meglátszó fellegek képei.

*) Ez előszót a nagy költő e napló első, az „Életképek“ 1847. évfolyamában megjelent kiadásához írta és szívesen átengedte a „Magyar Könyvtár“ e füzeté számára.

Ha valaki a napsugárt meg tudná fogni, vagy le tudná festeni a hajnal-csillagot, az lehetne oly szép, mint e lefestett képe a szerelem hajnalcsillagának...

... Gyermekkoromban sokszor néztem a láthatárra hajló égboltozatot... úgy tudtam vágyini oda, hol az ég a földre leér... gyakran néztem az ég fényes diadémját, a szivárványt;... úgy szerettem volna ott lenni, hol annak végei a földre hajolnak! Most Petőfi ott van, hol az ég a földre leér, hol a szivárvány a földet átöleli: legyenek e következő sorok, üdve mennyországának vázlatául kiosztva boldogok és szenvedők között.

Jókai Mór.

Szendrey Julia naplója.

1846.

(Erdőd, szept. 29.) Oh csak tudnám őt úgy szeretni, mint mennyire szerettetni érdemel! — Hátha akkor kell majd éreznem, mi a szerelem, midőn már egy más leány fogja e szenvedélyes szavak édes mérgét lelkébe szívhatni; s én csak, mint a halványuló múltnak csekély emléke fogok lelke előtt állani, melyet lassanként a feledés mindig sűrűbb fátyola fog végkép eltakarni.

(Erdőd, oct. 10.) Ki volna képes most ez érzést bennem megmagyarázni! Hiszen a szerelemnek gyönyörének is kell lenni, s én csak fájdalomokat érzek. Meg vagyok győződve, hogy keserűn kell megbánnom e napoknak minden percét, melyeket ővele töltöttem; méreg lesz azoknak emléke, mely minden valódi gyönyör poharába keveredik, melyet ajkaim érintenek; alattomos kigyó, mely hirtelen fogja fejét minden örömeim után nyujtani. — Elment ő, s azt mondá, hogy nem fogom őt többé látni, soha. Soha! — E szónak kétértelműségét csak most ismerém meg. Oly rettentő határozott, ha vágyaink elérésének határidejét jelenti; kételkedtető, ha mult szenvedésre mondjuk, hogy: soha nem kell azt többé érezni. Kimondhatatlanul fáj — nem a szívem — úgy hiszem, a lelkem. Nem heves fájdalom ez,

mely minél hevesebben viharzik át fölöttünk, annál csekélyebb nyomot hagy maga után, hanem mély, mély fájdalom, mely örvényszerű mélységébe sodor minden vigaszt, minden okoskodást. — De van egy, mit később, ha nyugodtan gondolkodhatom e tárgy fölől, vigaszúl tekinthetek: s ez a tudat, hogy nem ébresztettem az ő szívében akarrattal oly reményeket, melyeket valósítanom nem szabad; sőt oly különösnek, szeszélyesnek mutattam magam, milyen nem is vagyok. És ma épen, hogy viseltem magam! Mondá is, hogy én csak játszottam vele, s mert hiúságomnak hízelt, őt is körömben látnom, azért fogadám el udvarlását. Egy ember életboldogságával játszani! Hisz ehhez jellemtelenség, alávalóság kell; s hogy tudna épen ő ily leányt szeretni, ilyenhez ragaszkodni, kiről ezt gondolni meri, s kiről ezt feltennie kell? Pedig mai beszédeim után ilyennek fog ő engem hinni; igyekezni fog feledni, s talán . . . megvetni. De mi lesz már most belőlem? semmi! Nevetni, mulatni fogok, mint azelőtt, rendben és szokás szerint, de körülem, bennem megváltozott a világ folyama; mélységes tengerré váltak ez utolsó események benne, melyben minden későbbi boldogságnak elveszni kell. Minden örömeimnek kútfejévé válhatnak, valamint sírjává.

Ha ő ezt tudná! Vajjon igazán boldog lenne akkor? Oh ha bizonyos lehetnék benne!

Van egy megfoghatatlan varázshatalom lelkem fölött, mely még tán akkor sem hagyná ki-
mondanom, mi pedig talán az élet legfőbb üdvét teremthetné meg számomra; egy megfoghatatlan hatalom, mely óriási erővel küzd a szenvedély ellen, s még eddig nyert! Ha jó volt, hogy így cselekedtem: az nem enérdemem, mert nem en-
akaratomból, hanem kénytelenségből tevék így.

Az én lelkemben fölváltva két túlság ural-

kodek: a legforróbb szenvedély s utána zsibbadt hidegség, s ez utóbbi teljes érzéketlenséggé válik, ha egy ideig nem akad tárgy, mi ismét hatalmasan fölrázza hideg nyugalmat. De uralkodni magamon mindig tudtam eddig s meg is fogom tarthatni e hatalmas királyi pálczát, ha csak önkéntesen, unalomból el nem hajítom, ezentul is. Pedig még nem is élvezém a gyönyört, mit csak egy fölöttünk uralkodó érzelem kielégítése szerezhethet, ama boldogság-mámort, mit csak önkénytelen átadás idézhet elő. Ha eddig nem ismerhetém meg e, csak szerelem által keletkezhető boldogságot, ezután sem fogom ismerni, úgy hiszem.

(Nagy-Károly, octóber 21. — Levélforma.)

En megvallom, hogy szeretem önt, jobban, mint bárkit; de én nem merek bízni magamban, hogy azt érezni fogom később is, midőn többszöri összejövetelünk és kölcsönös megismerkedésünk tán oly színben fog egymásnak mutatni, mely nem lesz arra való, hogy szerelmünket megerősítse. És ha épen való az, mit egy író mond, hogy: nincs a szerelemnek hatalmasabb gyilkosa, mint a megszokás! Ez engem elrémit, mert inkább távol egymástól egy vágyteljes életet, mint közömbösséget egymás mellett! Azért nem kötöm le még most magam, nem ígérek semmit, csak azt mondom, hogy ha eljő ön a tavasszal s mindketten így érezünk, magunk iránti kötelességnek tartom, egymásban keresni fel jövődönk boldogságának alapját, de nem csak azon boldogságét, mely tán addig tart, míg a szerelem első mámore, hanem egy egész életboldogságét.

Oh ha ön oly szenvedélyes nem volna! Mindig féltem az ily szenvedély lángjaitól, mely épen heves lobogása által nem csak mindent, mi közelébe jön, hanem csakhamar önmagát is fölemészt. S ha e tűz, melyre egy egész, tán hosszú

élet boldogságát biznám, melynek szüntelen hevé-
től függne ez, egyszerre kialudnék, miután lelke-
met elégeté, nem hagyva egyebet emlékénél, mi
földült keblem nyugalmaát egészen szétroncsolná!...
Oh szép az ilyen vég a regényekben; de kinek
érző szíve van, ezt kerülni fogja a valóságban,
mert érezi, hogy ez örüllté tenné.

(Erdőd, octóber 23. — Levélforma.) Nem
örül-e ön azon, hogy oly szabad, mint madár a
légben, mely tetszése szerint repülhet, hova kedve,
merre egy szép virág csalja? Meggondolta-e ön,
mi az, egy oly heves embernek, mint ön, e sza-
badságától megválni? Engem elbájol a pacsirta
varázséneke, midőn mint gondolat hasítja keresz-
tül a levegőt, s eltűnésén szinte fájdalmat érezek;
de azért, ha akkor ismét visszajőne, ha önként
hatalmamba adná magát, mégsem fosztanám őt
meg a szabadságától, mert félnék, hogy szerelmem
sem volna képes szép szabadságának vesztét ki-
pótolni, s hogy annak csábító emléke és az utá-
nai vágy fölemésztené örömét s elnémitaná bájos
énekét, mely elébb oly magasztos, mintegy ájtatos
érzelmeke gyulasztá az ember kebelét. Tehát...

Szabad legyen a költő, mint a gondolat.
Szabadság kell neki, hogy álmadozó lelkén sze-
szélyeit és ábrándjait követhesse. Kiállhatlanná
válhatik előtte bármely láncz, mely őt röptében
korlátozná, ha tán önkénytesen vállalá is ezt egy-
kor magára, nem gondolva meg következéseit...
S ha ekkor más mód a szabadulásra nem volna,
mint a lánczot összezúzni? De hátha e láncz egy
lélek boldogsága volna? — —

(Erdőd, octóber 26.) Ha életem ezen utolsó
szakára gondolok, ha átképzelem ez alig mult na-
pokát: úgy érzem magam, mint mikor egy szép
álomból félig eszmélve hallom reggel a körülem
fönjárók szavait s gondolom: bárcsak még foly-

tathatnám szép álmomat! És valóban szinte erőltetem magam, hogy tovább képzelhessem, mit hideg eszmélésem perczenként mindinkább csalóka álomnak nevez. De tán szebb is ez álomnak mind kettőnkre nézve, mint valónak? Ma olvastam Dayka Gábor költőnek életírását, s kimondhatatlanul meghatott szomorú házassági viszonya. Most még inkább hiszem, hogy sokkal szebb és jobb is, a költő álmokképének lenni s őt a távolság magasztos fényköréből lelkesíteni és buzdítani, ha lelke pillanatokig elbágyadna, mielőtt a tetőpontra ér, hol állania kell: mintsem őt költői mennyországából a rideg mindennapi világba levonni, hideg valóra ébresztetni.

(Erdőd, november 1.) Ha kint a nap lementét nézem és szémeimmel eltűnését kísérem, gondolva, hátha e tüneményt most ő is látja és ábrándozó lelke előtt olykor tán az én emlékem is fölmerül; ilyenkor egy különös érzés fut rajtam keresztül, s önkénytelenül azt gondolom: most lelkeink találkoztak a nap végsugarai között!

(Erdőd, november 9.) Én nem értem enmagamat, soha ilyen zsibbadást nem is képzeltem, mint milyen most ólomnehezen fekszik keblemen. Ha nem szeretem őt, hát miért gondolkodom szüntelen fölőle, miért kell sóhajtanom, ha emlékembe előidézem a rövid perczeket, melyeket vele töltöttem? Sokszor gondolom: talán a lélek szerelme az, mit iránta érzek és nem a szenvedélyteljes szívé, a magasztos, minden földi érzelmeken és határokon fölülemelkedett léleké, mely nyugodtan és a mindennapisághoz szokott embernek alig látszó lánggal ég, mely csak a lélekkel enyészhetik el aztán... ez pedig halhatatlan, s vele szerelmem is! Én úgy hiszem, hogy a szív szerelme mindig csak halandó részünk érzése, bármily heves és lángoló is az; s így alája van vetve a ter-

mészet ezer törvényeinek és egy pillanat, félreértés, hosszas távollét, megszokás és kor, mind megannyi gyilkosai lehetnek az ily szerelemnek. De nem így, ha lelkünk szeret; nincs idő, távolság, nincs földi esemény, mely őt megsemmisítse. Nem zajog, nem szenvedélyes ez, hanem szent, tiszta, a mulandóság határain túlradó s így: örök!

(Erdőd, november 14.) A nyugalmas okoskodás már elhagyni készül, mert érzem, hogy szerelmem mindinkább növekedik lelkemben. Úgy fáj a gondolat, oly soká nem láthatni őt, úgy feszíti keblemet, míg végre egy sejtés mondja, hogy fogom őt látni előbb is; mert ha csak felét érzi is a szenvedélynek, melyet mutatott, úgy el fog jönni még előbb s ekkor én oly véghetetlenül boldog leszek!

De hátha addig sem fog híven szeretni, ha szerelme már is kiégett! — Én vagyok oka; nem igyekeztem-e azt hidegen elnyomni? Bir-e tőlem csak egy emléket is, mely szerelmét irántam táplálná? És nem természetes volna-e, ha szerelem után vágyó lelke egy más lényben keresné föl boldogságát, ki azt szenvedélylyel karolná föl, s őt boldogítaná. Még ekkor is jól esnék reá gondolnom, mert tudnám, hogy él velem egy világban oly ember, ki lelkemnek rejtélyes érzéseit teljesen átérté, ha mintegy véletlenül föllebbent a fátyol, mely azt eddig mindenki elől elfödé, mint a csillagvilágot, melynek milétét csak sejtenünk lehet, de ismerni tán soha nem fogjuk. — De hátha nem fogom őt többé látni!... E gondolatnál gonosz szellemem gúnyképét látom, mint mondja, hogy csak rajtam állt megismerni, mi az élv, mik azon perczek, melyekben az ég üdvét érezi az ember, midőn a világ számtalan tárgyai között, csak az egy érte lángoló szív dobbanásait érezheti. Ha szétdúlják jövődöm örömeit, az ily mult-

nak emléke megmaradna szívemben, s tudnám, hogy volt nekem is pillanatom, midőn boldogságomba merülve fölemelkedhetém az élet kínzó valóságán. A hideg ész elfásult okoskodásaival ezt mind semmivé tette, mert oly erővel lánczolta le érzéseimet, hogy élettelenységöket már magam is hinni kezdtem. Lelkemben egy hang azt mondja, hogy mi visszatartott, az erény volt. . . . De nem, nem! az bűn mégse lehet. . . . oh Isten, légy velem! . . .

(Erdőd, november 18.) Soha ily sokszor és forrón nem kértem az Istent semmiért, mint most, hogy nyujtsa a halált, az édes, a megszabadító halált; mert én ezen a világon soha nem találok föl magam s így ez nekem nem adhat, nem fog adni boldogságot. Ha lelkem mélyét vizsgálom: mindig csak azt látom benne, mily idegennek, mily egyedül érzem magam az emberek között. — Van ugyan oly idő, mikor pillanatokra mintegy elkábitom magamat, s azt hiszem, föltaláltam a tárgyat, mi boldogságot nyujtand; de ezek csak rövid pillanatok, s tán azért vannak, hogy aztán annál fájdalmasabban érezzem sorsomat: örökké egyedül, sovár szomjúsággal e nagy embertömeg és örömei közt állanom! Azért kívánczozom mindig annyira a nagyobb világ mozgalmai közé, mert űz a remény, hogy tán fogok ott számomra is valamit találni, mi hosszabb időre, tartósan elfoglaljon; de eddig mindig csalódtam. Pedig mily örömem van, ha életet vagy érdeket érzek valami iránt, mennyire táplálom ezt, de hiában: ennek oly hamar vége van, és aztán ismét oly élettelen, holt lelkem, mint a kővé vált fájdalom. Pedig én így nem élhetek, nekem fölizgatás, szenvedély kell, mi elfoglaljon, mi éreztesse, hogy élek! . . . Istenem! mily szép a világ! és benne mégis az ember — kinek számára teremted azt ily széppé — oly

nyomorult lehet! Ha nyugodt életet rendelél számára: elfásulnak érzései, és szenvedélyek, nagy-szerű lélekháborgások után sóhajt; ha pedig szenvedély lakik keblében: nincs annyi ereje, hogy azon uralkodhassék, és annak gyáva rabszolgája lesz, mi őt aztán üdvösségétől is megfosztja. De még egy átká van az ily kedélynek, mely mérgezi szívét, t. i. a tudat, hogy nem nyujthat szelid, békés örömöket, nem boldogíthat oly tisztán, mint egy csöndes, ártatlan teremtes teheti azt, bárki köti hozzá életét. E tudat elég korlátozni vágyaimat, ha azok kétségbe esve kiáltanak egy lény bírása után, kivel megoszthassa e zajló érzéseket; félnék, hogy önkénytelen sodornám azt is ez örvénybe, mely így talán magamat fog megsemmisíteni.

(Nagy-Károly, deczember 2.) Szerelem kell nekem, másképp nem élhetek! Elég lellem örökre, ha nincs, ki részt vegyen e lángban, mely benne dúl, melyet minden idegeimen keresztül, mint egy lávafolyamot szüntelen terjedni érezek, mely kénytelen önmagát emészteni, mert nem talál tárgyat, mely lángolasát megoszthassa.

(Nagy-Károly, deczember 6.) Mintha nem lenne szabad nekem szerelmet éreznem, azt, mi után szüntelen imádkozom, mi vágyaim fő tárgya, boldogságom egyedüli reménye, mi nekem szükségesebb mindennél vágyaim kielégítésére. Már éreztem szerelmem növekedését, örültem a gondolatnál, hogy azt egykor oly lángnak látandom, mely képes lesz őt egy életen át boldogítani; és most egyszerre, mintha jég verte volna el reményeim szép virágait, miután ismét oly kopár minden, mint volt, mielőtt e szép virágokat benne ápolhátam. Ily gyöngédtelenség, ily visszaélés képes volna a szerelmet, habár erősebb alapja lenne is, kiméltlenül kitépni szívemből, ha széttépve maradna

is aztán, örömtelenül. — Mióta hallám, hogy nála levő soraimat ismerőseinek megmutatá, azon percztől fogva egy magyarázhatatlan rossz érzés lepte meg keblemet. Először fellázadt bennem minden e gondolatnál, mily nyugodtan és bizonyosan hittem ígérétének. — Ha még most sem tartá meg adott szavát, most, midőn még oly nehezen és vigyázva nyerheti meg vágyai célját: önkénytelenül eszembe jut, vajjon mit várhatnék akkor tőle, ha már birtokába adnám lelkem minden gondolatát, ha ki lenne elégítve szenvedélye. . . . Ily gondolatok először fellázták szívvéretem; de midőn ezt lecsillapíthatám, helyette egy nyomasztó, merev fájdalom nehezedék lelkemre és a bizalom helyét foglalá el benne, mely most száműzve onnan. S ha örökre, úgy a szerelemnek is veszni kell belőle. . . . Oh de ha ekkor az ő élete sem lenne oly szép, minőnek ezt az én viszontszerelmem képes lett volna varázsolni; ha nem lenne, ki őt úgy tudná szeretni, mint én, mitől félek, mert mégis boldognak kívánnám őt tudni; félek, mert ha közeledni fognak lelkéhez, elégeti szívöket a szenvedély, mely egész valóját öröktűzként lángolztatja, és ekkor elhamvadni vagy boldogságát elemészteni lesz kénytelen. De forró lelkem nyújthatott volna tápot érzelmeinek, míg viszont azt talált benne, s így nem enyészhetnének el oly hamar a kéj perczei, melyek után sóvár szívvel mindketten vágyódunk. Oh, ha még nem lenne késő, szívemből kitépni emlékét! — Mert épen oly kínzó ez, mint lehet a vaknak, ha szemei csak pillanatra láthatták a szép világot, melyről annyi dicső képeket alkotott magának, melyeknek láthatása legfőbb vágya volt, de azt elérve, egy percz mulva ismét rémteljes sötétség fogá körül, a látott fényes kép helyett. Nem jobb lett volna-e, ha ismeretlen marad előtte e boldogság, minek emléke

most, mert tudja, hogy annak élvezése neki lehetetlen, megkeseríteni fogja a gyér örömeket is, melyek talán az ő sorsában is találhatók lennének! —

1847.

(Erdőd, február 3.) Még ennyire nem támadta meg a világ lelkem minden érzeményeit, rút árnya nem sötétíté el ennyire annak minden világosságát, mi föltárta benne az életkedv oly sokszor majdnem elölt virágát. De büszke öntudattal emelkedhetem e gyáva világ kiméletlenségei fölé, mely — mert nem érti szívem érzelmeit — azért fürkészi azt boszús kíváncsisággal, és gázolja megvetve annak legszentebb helyeit. Hadd legyen! erősnek szoktattam lelkemet, és most sem fogom magam eltiportatni. — Oh de e hideg büszkeségért valódi boldogságomat kellett adnom, föláldoznom szívem lángérzeményeit, magasztos önalkotta világomat, s azt most alomképnek nevezni; végre a fagylaló rideg felébredésnél még a vágyat is utána elnyomni! — Most kíváncsian várom a jövőt, várom, mit küld benne a sors még reám; szenvedtem már sokat, de ezentúl sem fogok könnyezve összeroskadni hatalma alatt, hanem küzdeni minden szeszélye ellen.

(Erdőd, február 8.) Mi oly magasztos, mint földünk szerelme a nap iránt? és ez előképe az én szerelmemnek. Jól tudja ő nap kedvesének hűtlenségét, mikor ez őt elhagyja, de mégis szereti őt, mert lelkévé vált szerelme. Nézd, mint borul el bánatában, ha nem láthatja őt, elsötétül a féltés rémes fájdalmában, ha az elvált tőle; de mint örül, ha az reggel ismét visszajő, fájdalom-könyűi, melyeket kedvese távolléte miatt sírt, egyszerre az öröm ragyogó harmatává lesznek, míg azt a nap forró csókjai föl nem szárítják; s ekkor oly epedve tárja elébe legszebb virágait,

nem bánva, ha azok égető sugarai és a boldogság özöne alatt elhervadnak is; hisz csak kedvese számára növeli őket, növeli könyeivel is, csakhogy szerelmesének örömét szaporíthassa.

Oh lásd, így szeretlek én, mint lelkem mennyországot; szeretlek, mint földi üdvösségem teremőjét. Ha téged nem birhatnálak: elsötétülne életem, de kínos éjjelét nem vigasztalnák csillagok; a fájdalom széttépné szívemet, és szabadságérti könnyörgésem az átok visszapattanó szavai lennének. -- Most tudod, mennyire szeretlek, tudod mennyire bírod szívem, lelkem minden érzeményit. De hátha talán elveszti becsét szerelmem már most előtted, mert tetszomjú lelkednek nem kell érte küzdeni. . . . Oh irgalom! mondd, hogy még jobban szeretsz! Küzdj és tégy ezentúl egy szent czélért: a hon javáért! Most küzdhetsz bátran, mert tudod, ha pillanatokra megtörhetnék ifjú erődet, lesz már most, ki lelkednek új erőt, új életet adhat; s ha sikere nem lenne fáradságodnak, van rokonkebel, hova fájdalmadat temetheted; van lény, kinek nincs saját fájdalma, csak ha te szenvedsz, nincs öröme, csak a te boldogságod fölött; ki egy világ szenvedését bírja el addig, míg téged bír!

(Nagy-Károly, martius 2.) Ismét életemnek egy hatalmas átka nyomá le érzéseimet: a csüggedés, kimerültség. Bármire gondoljak, mindent oly leverő színben látok, nem vagyok képes jelenben vagy jövőben egy reményt, egy csillagot találni, mi egy kis életkedvet szerezne: oly hideg, holt vagyok, hogy vérem mintegy megzsibbadva érzem. Lelkem is oly levert, elégedetlen, mintha elvesztette volna már türelmét, el forró vágyát egy rokonszín föltalálására. Mártius 2. Egykor azt gondoltam, hogy e nap reám fogja árasztani a legboldogabb viszontlátás minden üd-

vét, örömét; de csalódtam! E nap is csak úgy folyt le, mint a többi, enmagamat ámitva és hitetve. Nem fog ő eljönni, nem fogom őt látni, tán — soká; nem mondhatom: soha, mert ez lehetetlen, de tán igen soká, midőn már részünkről minden veszte lesz, mikor egy élet fog bennünket elválasztani. Tán akkor már nyugodt leszek és megadom magam ez életnek, melyben mindig egyedül, egy lelket-tépő, soha ki nem elégített vaggyal kell állanom. S ez örök szomjú élet engem elemészt, elkárhoztat, míg nem lesz számomra szabadulás. Mit ér nekem, ha mindennel bírok is, mit csak adhat a szerencse, ha a szerelem boldogságát nem élvezhetem; mit használna nekem egy világ birtoka, ha e lángoló szenvedély, mi szívemben lakik, nem talál tárgyat, melylyel egyesüljön, mely kielégíthesse. — Önkénytelenül kell a szerelem hatalmának rajtam uralkodni, nem pedig nekem erővel kikönyörögenem ismeretségét. — Nem érezhetek úgy szerelmet; csak magamat csalom, hogy az érzék mi csikland, mi kissé elfoglal, ama menyinyet alkotható, dicső érzelem.

(Erdőd, martius 27.) Ha eljön ő, sokat kell szenvednem, de örömmel! Mert akkor aztán tisztában leszünk egymással; s ha látni fogom, hogy becsül, hogy mennyire lehet nyugodt: talán ha övé nem lehetek is, boldogíthatok mást, mert öntudatom nyugodt és szemrehányás nélküli lesz. De hátha még meglehet! . . . Így is lehet végetlen fájdalom életem; mert ha minden szerelmem mellett sem lehetnék képes őt tartósan boldogítani, őt, ki joggal birná az élet minden örömét? Sőt talán mikor hozzám lenne kötve élete, ő látná, hogy csalódott bennem, s ekkor találna egy lényt, ki képesebb lenne megfelelni magasztos ideáljának, ki tartósabb boldogságot teremthetne számára, s midőn ő utána nyujtná ki kezét, én vá-

laszként állanék közte és vágyai között? Ha csak egy szemrehányó kínos sóhaját hallanám, megtörnék lelkem . . . Dicső volna, ha ekkor akaratom szerint meghalhatnék; de a szív nem szakad meg, míg csak egy erecske van benne, mely szenvedni bír. — Oh, ha én volnék az élet, örökre enyém lennék; cserébe minden boldogságomat, gyönyöreimet bírnád!

(Erdőd, április 5.) Már lehetlen, hogy soká így tarthasson! E megfeszített idegek elpattannak, ha valami változás nem történik, vagy jóra vagy roszra. Nem tűrhetem tovább! . . . Minden remény, béketűrés elhagy. Kedélyem oly izgatott, lelkem ingerültsége oly fokon áll, hogy kell lépést tennem, előre vagy vissza, különben e merev egyformaság elkábít, és szédülve kell a kétségbeesés alattam tátongó örvényébe merülnöm. Soha sem hittem volna, hogy valaha ily rettentő helyzetben legyek! Alig eszmélhetek világosan, oly kín szakgatja lelkemet, hogy elkábulok örült eszméitől és feledék mindent, mi szerelmem körén kívül esik, minden köteléket, határt s még nyomorultabbá teszem magamat. Ez a szenvedély hatalmas! . . . Jól tudom, hogy ily szenvedély pokollá teheti az ember életét, s én mégsem menekülhetek! . . . S ha mégis csalódás és nem való az, miért én annyit szenvedek . . . úgy Istenem, hagyj megörülnöm, mert csak ez szabadíthat. Ha látnom kellene, hogy csak képzetem csaljátéka az üdv, melynek elérhetéseért én e kimerítő harczot küzdöm, akkor . . . ha meg nem örülök, elvesztem lelkem üdvösségét, és nem lehetek többé tiéd, Istenem! . . . Oh ha már most sem szeretsz, ember! számadásod nehéz, rettentő lesz egykor. — És mégis leimádkoznám a mennyet számodra, ki a szenvedély egy alig képzelt hatalmával lelkembe ennyi harczot, ennyi kint teremtel. Ha tudtad volna, hogy lángszavaid ily irgalom

nélkül fogják lelkemet égetni, míg fölemészthetik nyugalma, minden boldogságát: megkiméltél volna e fájdalomtengertől. Hisz nem vétettem ellened; miért tettél volna úgy, mint tettél, csupán pajzán, könnyelmű időtöltésből? Pedig ezt akarják velem elhitetni, és ezeknél még sokkal rosszabbakat, de nem! én nem hihetek e hideg, kiszámított szavaknak. —

(Erdőd, április 26.) Tegnapelőtt kaptam tőle levelet. Megmutatám atyámnak. Természetesen nem szabad rá felelnem, mert elvesztem különben szeretetét, mi nélkül pedig nem élhetek boldogan. Hanem följegyzem, mit feleltem volna, s ha egyszer eljön ő, megmutatom neki, ha még . . . —

„Ha egyetlen koczkára bizzuk egész életünk boldogságát, s e koczka veszt: mi marad akkor? Ha ön szerelme a koczka, mire üdvösségemet fölteszem, s ha egykor látnom kellene, hogy csak álmom, csak képzelet volt az ön szerelme: mi lesz ekkor sajátom? Semmi, mi örömet terem. Mit nyerhetnék kárpótlásul? Gúnyt, megvetést vagy legfőlebb szánakozást együgyűségem miatt, még azoktól is, kik mióta élek, szeretnek; még szülőim sem mondanának egyebet, csak hogy magam szerzem boldogtalanságomat, mert ők ezt jövendőlik nekem most mindig, ha életemet az önéhez kapcsolnám. — Gondolja meg az Istenre és mindenre, mi szent ön előtt, kérem gondolja meg jól: ismer-e ön engem annyira, miszerint meg lehessen győződve, hogy szerelmem s birásom önt mindenek felett boldogíthatják? De jól megértsen ön, én tartós boldogságot értek, nem rövid kéjmámort, mi elszédíti a lelket, hogy észrevétlenül és biztosan ássa meg boldogságunk sírját. Kielégítheti-e ön forró lelkének vágyait egyetlen nő, habár leglángolóbb, szerelme? A megszokás és folytonos akadályok nélküli birás nem untatná-e meg önnel a

nőt, ki hogy boldogíthassa önt, mindenét elhagyá, s kinék életüdvét csak ön szerezhethet? Ezek oly kérdések, melyekre nem esküdhetik meg senki, mert a jövő sokszor a leghihetetlenebb dolgot is lehetővé teszi; de esküdjék meg ön, hogy szerelme most szent és tiszta minden egyéb érdektől s hogy hiszi, miként életével egyhatárú szerelme. Akkor, ha ezt megteszi ön, akkor nincs akadály, nincs gát, mely öntől elszakíthasson, akkor jobban nem szerethetem ugyan, mint most, mert ez lehetetlen, de imádni fogom és boldogítani önt lelkem egész hatalmával és szenvedélyével!

Ha nem teszi ezt, úgy ön nem szeret; tehát elfeled könnyen és boldog lesz. Könnyen el fogja feledni a lányt, ki hideg okoskodással űzé el élvezetlenül a perczet, mely gyönyört, kéjt teremtett volna. Hisz „már-már elfeledett” ön, mint versében mondja. Mikor ezt olvastam, önkénytelenül jutott eszembe a kérdés: ha feledhetjük-e azt, kit mindenkinél jobban szeretünk, csak pillanatra is? És a felelet kint hozott rám . . . mert szeretlek véghetetlenül, jobban, mint mindent e világon! Ha el nem jössz is most, ha kerülni fogsz is, mi azért találkozni fogunk még, tán sokára, de egyszer mégis. A mi elválásunk hosszú, de örök nem lehet. Már most kezdedben jövőm; ha szép lesz az, neked köszönöm, ha fájdalmat adsz bérül, könyörögni fogok, hogy te boldog lehess, s ha e kérelmem meghallgattatik, én sem leszek boldogtalan.

Mikor együtt voltunk, elmondhattam volna önnek mindent őszintén, nyíltan felelhettem volna kérdésére, de nem tehetém ezt egy titkos hatalmas erő miatt, mely visszatartott, kínos sejtelemmel töltvén el lelkemet. Szabadulni akartam sokszor, küzdöttem; de ilyenkor mindig átölelt jégkarjaival, magához szoritotta forró lelkemet, s hideg lehelletével elfojtotta szavaimat, s ilyenkor látott

ön szóttanul, mint szobrot állani, látszólag részvétlenül; pedig végetlen kint okozott a harczenem, s én féltem még tekinteni is önre, nehogy egy szikrája fájdalmamnak átszökelljen az ön szívébe s habár egy századrészét is ismerje annak, mi engem majd örüllté tett. Meglehet, hogyha ismét összejövünk, újra megkísért e rém, hogy szétzúzza boldogságomat; de már most lesz erőm legyőzni őt, s kibontakoznom a sötét fátyolból, mely öntől elválaszt. Merész kézzel fogom meg a kormányt, mely sorsom hajóját vezeti, s ha lefogják a viharok győzni erőmet, elmerülök a bánat tengerébe, hová engem megszámlálhatlanok követnek, míg ember élni fog, miként megszámlálhatlanok előzének meg, mióta csak teremtvé van ember. De én álmodtam szép bájos szigetről, szépről, mint csak lehet a boldogság lakhelye, s melyen egy pillanat eltörölné száz hosszú év fájdalmát. Öntől függ, megismerjem-e valóságban is e varázs-szigetet, vagy csak álom maradjon az, bár odadnék érte mindent, mit bírtam; öntől függ, hogy az teljesedjék be, mit a világ ez összeköttetésből jósol, minek neve: kárhozat, szülője: csalódás.

(Erdőd, május 11.) Azt beszélnek, hogy itt lesz ő, hogy e napokban megérkezik. Már három napja, hogy ezt mondják, s még sincs itt! Én nem is hiszek nekik, mesének tartom az egészet.

(Erdőd, június 2.) Május 16. érkezett meg ő, s ekkor rövid öröm után következtek oly napok, melyeket nem feledhetnék, bármily hosszú lenne is életem. Annyit szenvedtem tizenegy nap alatt, mennyit még soha. De május 27. kezdődött a boldogság, mely ismét jóvá tenné egy élet keserűségét. E napon együtt voltunk, e nap óta vagyok Petőfi jegyese! . . .

Ma levelet kaptam Sándoromtól, és szabad

neki felelnem. Nem hiába állt sárga rózsza asztalomon, midőn e levelet kaptam, mert ennek olvasása után az irigység föltámadt bennem, pedig erről az érzésről eddig semmit sem tudtam. Nem is lehet csodálni, hogy is ne? Azt írja, hogy keztyűmet, melyet neki adtam, minden reggel és este csókolja; s én irigy ne legyek, ily pazarlás föl ne ingereljen! De jól van, én is így teszek; nekem megvannak az ő levelei s én ezekre pazarlom azt, mit ő neki még nem adtam.

(Erdőd, június 11.) Tegnap írtam neki. Sok bohóságot fecsegetem össze vissza, szinte félek, hogy megúnja, míg végig olvassa, pedig ettől az Isten mentsen meg! De úgy szeretem kedvesemet, hogy még a gondolatot is szeretem, melyet vele közölhetek.

(Erdőd, június 12.) Tegnap ismét kaptam Sándoromtól levelet, melyben többek közt azt mondja, hogy ő már most csak nekem kíván tetszeni, a többivel, az egész világgal nem gondol. Nálam ez másképp van, én nem így érzek. Én csak mióta te szeretsz, kívánok tündökölni, vágyom a legjelesebb lenni a világon, vágyom istennő lenni, csakhogy te mondhatnád az embereknek: „e hölgy, kit ti csodáltok, kit ti imádtok, e hölgy enyém, én birom e hölgy örök szerelmét!“ . . . Csak most örülnék, ha dicsérne mindenki, mert én ismerem a kéjt, mit érzünk, ha azt halljuk dicsértetni, kit lángolón szeretünk s kinek viszon-szerelmét bírjuk . . . s én e kéjt szeretném veled megismertetni. Oh ha tudnád, mit érzek én, mikor téged dicsérnek, mikor gondolhatom, hogy e férfi, kit magasztalnak, kihez mint felsőbb lényhez tekintenek, ki szavaival századok multán is föllekesítheti nemzetét, e dicső szép lélek engem szerct és boldogságát egyedül tőlem várja! — Oly szép is a lelked, szerelmem ifja, mint maga a boldog-

ság, mely után vágytam, mely után örökös kívánság űzött, mióta csak eszmélek. Oh csak most tudnám kifejezni, mit érzek, csak most tudnám leírni e boldogságot, mely lelkemben lakik, és azt fényével elborítja, mintha sötét éjszakán egyszerre Isten angyalai szállnának alá a földre, és tartának hosszú, ünnepélyes menetet, mialatt fényességek fölvilágít mindent, mintha száz nap ragyogna, és énekelnek oly szépen, oly szelíd lágy éneket, hogy még a teremő is kedvtelve hallgatja ez égi gyönyörtől reszkető hangokat. Mily öröm remegteti lelkemet! Szinte leborulok e boldogság özöne alatt. Istenem, Istenem! milyen a szerelem! . . . Átváltoztatja előttünk a világot, megrendíti életünket, hogy az többé soha olyan nem lehet, mint azelőtt. Mig Sándorom szeret, nem panaszkodhatnám a világ ellen, habár száz hosszú életet kellene átélnem; nem panaszkodhatnám, mert ő lett már most az én világom, kedves egyetlen világa lelkemnek, mindenható gyönyörúsége életemnek! De ellenben csak változhatlan forró szerelem elégíthet ki engem; ha hűlni látnám érzelmét irántam, széttépne a csalódás vad fájdalma lelkemet s azontúl, mint gyöngé virág, ha kegyetlen szeszélyében elsodorja a fürgeteg, így lennék én is lelketlen játéka a szenvedélyességnek, mit a természettől nyertem, s min egyedül csak állandó forró szerelem uralkodhatik, uralkodhatik zsarnokként, de ezenkívül minden hatalmat megvet és lebomból; s mi ellenáll, azt vagy vak indulattal tiporja le, vagy önéltét zúzza rajta szét. — Most mégis úgy félek az élettől; sokkal boldogabb lehetek és vagyok, semhogy ennek árát meg ne kelljen adnom. — Azt mondják, nincs ember, ki keserű csalódásokkal ne fizetné a jót, mit ritka növényként életében talál, s ha ez áll, úgy nekem is át kell e csalódáson mennem . . . Csalódjam

inkább mindenben a világon, csak egyedül Sándorom szerelmében ne! mindent eltűrök békével, megadással, csak ez egy tenne örültté, tenne esztelen lázadóvá. És épen, mivel mindenem ettől függ, mert a boldogságnak minden szálát e szerelemhez kötöttem: tán épen ezt fogja a sors tőlem elszakasztani; tán épen ezt fogja az Isten elvenni tőlem, hogy ennek elvesztével szerezzek érdemet egy jövő élet boldogságára. — Mily fényes képeket láttam e sorok kezdetén, és most! . . . De épen azoknak ragyogása vakította el szerelmemet s azért lett most oly sötét minden! . . .

(Érdőd, július 4.) Mult héten egy különös álmom volt; leirom, mert meglehet, hogy egykor életem képére ismerék benne; minthogy reményeink könnyen csálnak, tehát nem lehetetlen. Almodtam, hogy egy nagy hegyre mentünk fel Sándorral, de együtt, bár mindig akartuk, soha nem mehettünk; majd ő volt messze tőlem előre, s én kértem, hogy várjon meg . . . Ő megállt, s mikor már közel voltam hozzá, hirtelen egy titkos erő oly sebességgel vont fölfelé, hogy mellette elrohanva, csak messze tőle állhattam meg; ekkor ismét ő kért, hogy várjam meg, s szintoly gyorsan tűnt el mellettem. Így mentünk soká, úztuk egymást elérhetés nélkül, s midőn végre közel voltam a tetőhöz, ama láthatlan hatalom kétszeres erővel vont magával, míg végre fenn a legmagasabb bérctetőn megállva, hallottam Sándor kérő szavait, a mint kiáltott utánam a szerelem legepedőbb hangján: „várj meg engem, édes kedves Juliskám, csak míg egy égő csókkal olvasztom lelkemet a tiédhez, oh csak addig várj, azután nincs hatalom, mely elválaszszon bennünket!“ Én mozdulatlan álltam és láttam, mily sóvárgó vágygal tekintett föl hozzám, önkénytelenül nyujtottam feléje karjaimat, és egyszerre mellettem volt,

remegve borúlt vállamra, szorosan ölelt magához és egy lángoló, lelketégető csókot éreztem. Soká álltunk így; századok, mint pillanatok, repültek el fölöttünk, míg végre a szerelem istenítő gyönyörével szívemben föltekintettem s egy bájos völgyben láttam magunkat, hol mind a ketten virágokat szedtünk. Én minden virágot átadtam Sándoromnak s ő koszorút kötött belőlök. Mikor készen volt, fejemre tette azt, megállt előttem és egy hosszú, mély tekintetet vetett rám, oly szenvedélyest, mely tőle mindig lelkemet reszketteti meg. Mintha nem birtam volna el a boldogságot, mely fölmagasítá egész valómat, lehajtam fejemet. Midőn fölnéztem, távozni láttam őt, lassú csendes léptekkel, melyeknek úgy tetszett, mintha mindegyike egy világot tölt volna közénk; egyszerre hervadni kezdett fejemben a koszorú s a lankadó virágok homlokomra és arczomra hajoltak le... Oly távol volt végre, hogy alig láthatám, mintha köd szállt volna le előttem, s ekkor égetni kezdtek a virágok; a hova hajoltak, egy-egy égő sebet éreztem, égett homlokom, arczom és egy fehér rózsa, mely szívem fölé hajolt, ott is a legnagyobb fájdalmat okozá. Ekkor végkép eltűnt a láthatár szélén, s én semmit sem éreztem, megsemmisülve, föloszolva voltam, csak szemeim tarták meg életöket s látták őt visszarohanni és felvenni a koszorút, mely hervadt virágaival a földön hevert. Fejére tette a koszorút, mely hirtelen föléledt és sugárkoronát képezve ragyogott fején. Így állt ott, mint az ókor félistene, büszkén, dicsőn; csak arcza volt halovány, mint a holdnak legsápadtabb fénye. Oh ha képzelem e sápadt arczot, borzadás fut el, szeretnék hozzá repülni és az élet pírját rá csókolni, szeretném lelkemet átadni neki, életemet, boldogságomat, csak hogy ő ne szenvedjen!

(Koltó, szeptember 22.) Csak mióta asszony

vagyok, ismerem az élet legédesebb örömeit és legkeserűbb bánatát. Annyira különböznek ezek attól, miket leánykoromban éreztem, hogy úgy tetszik előttem, mintha két egészen új érzélem volna ez, milyenről azelőtt nem is hallottam. Leánykori bánataimra fátyolt vetett előbb-utóbb a remény, hogy sorsom majd megváltozik tán, hogy lehet oly jövőm, mely helyrehozza a mit szenvedtem, s ily gondolatok után festettem magamnak képeket, melyeknek minden oldala fény volt, s ide menekültem és lassanként elhagytam bánatomat, míg e képeken merengtem. Ha pedig örömem volt, eszembe jutott, mily bizonytalan a leány sorsa, és a kétség elűzte azt tőlem, hogy nem szállhatott szívem fenekére. A boldogság csak mint könnyű pillangó repkedett körülöm, melyet elkaphatott magával a virágok sóhajából támadt esti szellő is, vagy tarka szárnyain ringatta lelke-met, honnan az minden pillanatban lebukhatott, mert nem volt, a mi föntarhatta volna. — Nem így van, mióta határképen két élet áll előttem, jobban rosztban; ezóta értem tökéletesen, mi az: boldognak lenni! Csak ezóta foghatom föl az élet legszebb, legistenibb oldalát. Én szeretek, s mikor látom, hogy szerelmemmel boldogíthatom férjemet, nem jut eszembe aggódni a jövőn, bizonyosnak hiszem egész életünk boldogságát. Isten előtt tett esküm bonthatlan biztosítékul tetszik előttem, hogy gyönyöreim a végtelenségbe nyúlhatnak és a jelen fényességével vonom be a mérhetlen hosszúságú jövőt, míg az úgy ragyog a többi életek között, mint csillag az éj sötétében. Nem féltem azt, hogy homály boríthatja el, míg férjemnek mosolyát, nyájas tekintetét láthatom. És ilyen most bánatom is; szintoly határtalan, mint örömöm, szintoly sötét, dúló, mint fénylő, éltető boldogságom.

(Koltó, szeptember 23.) Hová lettél, tarka,

ezerszínű világom? Eltűntél hál' Istennek, örökre eltűntél, nem hagyva egyebet nálam, mint emlékedet, melyen mindig mosódik el egy-egy sötét folt, míg végre nem marad meg belőle, csak a mi édes, a mi jó volt. A fájó kínos perczek úgy tűnek föl előttem, mint sírhalmok, melyeken virágok sarjadzanak, hogy később viruljanak ott és elföd-jék zöld leveleikkel és piros virágaikkal a helyet, hol a kiszenvedett élet nyugszik. Ezen elenyészett tarka világ, míg benne éltem s ő bennem, szüntelen fölverte nyugalmamat és fölgyújtá fejemben a gondolatokat, hogy azok, mint pattogó szikrák égették nem egyszer agyvelőmet. Mint multra, jól esik rá visszagondolnom, de ha jelenem is olyan volna, megölne, széttépné szívemet. Habár egyhangú volt is ez élet, de egyhangúsága zajos és lelket kimerítő volt, zajosabb, semhogy kábulás nélkül tovább kiállhattam volna. Több sötét holló szállt el multam egén . . . Mint vidító, nyájasan éneklő madár; csak utóljára szállt fölem a fülemile, és dalolt oly édeset, oly kínosat a szerelemről, hogy szokatlan éneke felröpíté lelkemet magához, s míg az bámulva hallgatta saját érzelmeit hangoztatni, észrevétlenül közelgett a vész reá és csattogó madarára . . . Dúlt a vihar fölöttük, hogy elválassza őket, hogy többé soha ne találkozzanak. Fülmilém látásomtól nyert erőt a viharban is legyőzhetlenül hangoztatni énekét, s nekem viszont éneke adott erőt ellenállhatni, midőn meg akarták őt fosztani látásomtól. Végre elzúgott a vihar, s mi ketten, én és a fülemile elszálltunk és örökre egymáséi lettünk; ekkor elmaradtak tőlem a soha ki nem elégített vágy rémei s helyökbe jött az édes nyugalom. Nem esengek a mult után, nem sóvárgok szebb jövő felé . . . jelenem elég, hogy egészen elfoglalja lelkemet, nem hagyva ott helyet tartós emlékezetnek vagy többet ígérő reménynek.

(Koltó, octóber 3.) Borult fénytelen arczczal tekint le az ég, haragos zúgó szél ütötte föl táborát közte és a föld között és kergeti indulatosan a könnyező felhőket, mintha a napot akarná kiküzdni tőlök, melyet barna szárnyaikkal úgy elfödtek, hogy az csak ritkán és csak egyes sugaraival nézhet le közőlök. Végképen eltávozott a nyár, s helyette itt az ősz titokteljes lényével, melyből nem tudhatni: diadalt vagy sajnálatot érez-e lépéseinek pusztító hatalmán? — Az előttem fekvő tájat nézem, mint hal ki rajta lassan-lassan fű és virág, fa és bokor; alig észrevehetőleg bágyadnak és sárgulnak el végre a levelek, mintegy fájlalva, hogy el kell hagyniok a fát, bokrot vagy virágot, melyen születtek s melytől most örök bucsút vesznek. Olyat érzek, mintha életemnek egy igen szép, de régen-régen visszahozhatlanul elvesztett örömről gondolkodnám, melynek édességét és keserűségét egyformán az utolsó cseppig kiittam már, és többé se jót, se rosztat nem várhatok belőle. A bércek, mint szerelem nélküli jegyesek, néznek erre sötéten, komoran; fejeiken a hókoszorú, melylyel őket eljegyzé már a közelgő tél magának. A köd részvétellel borítja legsötétebb fátyolába bánatos arczaikat, a fák is sajnálva takarják be őket lehulló sárga leveleikkel, mintegy ótalmul a tél hideg ölelései ellen.

(Koltó, octóber 5.) Mint utolsó föllobbanása a leégett gyertyának, mielőtt végkép elaludnék, mint utolsó csilláma az életnek a haldokló szemében, mielőtt azt örökre behunyná: olyan e szép derült őszi reggel. Mintha az eltávozott éj minden csillagát a földre ejtette volna, úgy ragyog az egész mező, úgy csillog, mint százezer gyémánttal behintett szőnyeg, míg a nap leküldi sugarait, hogy felvigyék neki e kis cseppeket, melyeket a levelek és virágok sírtak örömökben, midőn őt oly

hosszú távollét után ismét föl látták jőni egész pompájában. Vagy mint boldog szeretők játszanak együtt a harmat és a napsugár, míg végre egyesülvén lények, fölszáll sugár kedvesével a boldog harmat. Semmi kellemetlen különváló zaj nem háborgatja a vidéket, csak távolról hallatszik egy tompa, elnyomott, egyhangú zuhogás, mi se meg nem szűnik, se meg nem élénkül. Néha száll föl egy-egy kis madár, vígan csevegve, vígan dalolva örömében a szép nap fölött, míg csendesen e dal is elhangzik, elhal a tiszta kék magasban. A fák és a virágok mozdulatlanul állnak, mintha méla figyelemmel tekintenének a távolba, várva kedvesiket, hallgatva minden neszre, mely azoknak jöttét jelentheti. Egyszerre oly élénk örömmel kezdenek mozogni a fák levelei, pajkosan tánczolni és simulnak egymáshoz, lágy suttogás hallik köztök . . . megérkezett, a kit vártak. A virágok is elkezdik hajtogatni kis ábrándos fejeiket, nyájasan integetnek egymásnak, majd jobbra vagy balra, majd lehajtják alázattal kelyheiket, vagy büszke örömmel vetik hátra és állnak egyenesen, míg a jövő pillanatban újra kezdenek mozogni, integetni . . . A kaczer, könnyű szellők jöttek látogatni hű kedveseiket, kik epedve várták őket, hogy mielőtt elhervadnak és halva hullnak a földre, elbucsúzhassanak és édes csókkal válhassanak el életöktől és kedveseiktől.

(Koltó, octóber 17.) Milyen kár volt kitálatni, hogy tulajdonképen mi az a csillagfutás! — gondolom — valahányszor azt látok. Akárki fődözte föl, nagy kegyetlenséget követett el, mikor azt másokkal közölte; mert ha tudományával elrabolt magától egy élvezetet, legalább hagyta volna meg azt másoknak, hadd bámulnák örömet szerző tudatlanságukban és értelmeznék szóról-szóra azt a szép csillagfutást. Azonban csak rá jött volna

előbb-utóbb más, ha egy elhallgatott volna is vele. Ejh, zárta volna ez a más is magába fölfedezését, hadd maradt volna meg nekem és sok ilyen magamfélenek ez a gyönyörünk, kik bizony még véteknék tartottuk volna ilyen levegő gyuladásban keresni az előttünk oly nagyszerű és rejtelmes jelenetnek az okát, míg fájdalom! fölvilágosították a mi elménket is és széttiporták költői eszménket. Azelőtt ha szép tiszta nyári éjszakán fölnéztem az égre és bámultam hosszan a csillagok számtalan ezreit: elkezdtem vágyani föl hozzájuk, és úgy tetszett, mintha közelebb-közelebb látnám őket ragyogni, mintha emelkedném fölfelé a magasba, és mindinkább fénylettek és vontak magukhoz sugaraikkal. Ilyenkor, ha hirtelen sebes fényesség futott le előttem: én mintha vele együtt estem volna le, összerázkódtam, és mint a villám cikláztott valami rajtam keresztül. Úgy tetszett, hogy épen az a csillag esett le, melyet néztem, melynek legtöbb vonzó hatalma volt fölöttem, melybe épen szállni akartam. Futtában, úgy hittem, nemcsak az eget, hanem lelkemet is áthasította, és önkénytelenül kaptam szívemhez, mert olyan metsző fájdalmat éreztem ott, mintha éles kés esett volna rá. Szegény csillag! gondoltam ilyenkor, nem volt boldog, azért inkább lemondott az örökkévalóságról, inkább akart sötét semmiségbe enyészve nyugalmat keresni, mint, fájdalmát fényes ragyogásba burkolva, szenvedni. Ilyen és még tudj' Isten hány szebbnél szebb gondolatom támadt, valahányszor csillagfutást láttam. Egyszer szerencsétlenségemre lelkesedett öszinteséggel mindezeket elbeszéltem egy okos embernek, ki szánakozva tudatlanságom fölött, és mert több esze volt, mint szíve: fölvilágosított felőle, mi az, mit én úgy szeretek és csodálok. Nem köszöntem meg neki, de nem is köszönöm soha.

Láthatok már most egész sereg csillagesést, se jót, se rosszat nem érezek mellette; tán csak haragszom, ha eszembe jut, hogy semmivé lett az én bálványozott csodám, és a szép gondolatok még futnak tőlem, nem hogy meglátogatnak. Most már hidegebben néznek le rám a csillagok és nem vonzanak föl magokhoz sugaraikkal, mert én is más-képen tekintek föl hozzájuk, mióta tudom, hogy tán örök idő óta s örök időig mindig ott ragyognak és tán még boldogtalanságukban is inkább ott fönn fénylenek a magasban, hogysen leszállnának s eltemetnék bújokat magokkal együtt! — Ha minden tudomány ennyi költészetet ront le, mint nálam ez, úgy sajnálom a tudósokat, kik mindenről lefosztva az ékességet, egész életökben úgy áll a világ minden szépsége előttök, mint egy meztelen váz, melynek csontjainak és belsejének alkotását vizsgálják. Szegények! ők az egész világot fölkutathatják, míg egy kis elragadó szépet találnak benne: míg én tudatlanságom mellett egyet fordulva is látok annyi szépet, hogy szívem lelkem röpös a bámuló gyönyörtől. Hát még mikor nem tudtam, mi az a csillagfutás!

Szendrey Julia levelei Térey Marihoz.

I.

Erdőd, 1846. szept. 22.

Kedves Marim !

Megbocsáss, hogy vasárnapra tett ígéretemet még csak most teljesítem, de oly sok mindenféle akadály jött közbe, hogy most is csak nagy sietéssel kell azt végeznem.

Ki nem mondhatom, mennyire örültem kedves, bizalmas levelednek !

Hidd el, oly jól esett, hogy hálával tartozom a boldogító érzetért, mit olvasása okozott. — — —

De most ígéretem főczéljáról, azaz : a szombati napról kellene írnom, de . . . mondani igen sokat tudnék felőle, de írni, hogy kezdjek hozzá, azt nem tudom még. Tehát : szombaton délbe jöttek : Petőfi, Pap Endre és Riskó és elmentek délután 6 órakor. Ez a fő. Hogy jól mulattam, azt nevetséges volna még ide írnom ; arról ugyanis bizonyos vagy, hogy egy szóval, azaz hárommal : kedélyesen, erélyesen, szivélyesen. Hanem — figyelmet kérek !! furcsán érzem magamat — az a Petőfi gonosz egy fiú — oly szenvedélyesen tud az emberre nézni, hogy vigyázzon a baloldalára, külön-

ben annak ugyis tüzes lakósa fellázad ellene és azt a száraz, hosszú, ily eseteknél tehetetlen ház-
őrt úgy kiveti onnan, hogy idő kell hozzá, míg
ismét részt vehet az uralkodásban. Ezt nekem
előbb senki sem mondta, tehát úgy egy kicsit
majd elkéstem a vigyázással. — (Most veszem
észre, hogy még nem mondtam meg, hogy a házör
alatt az észt értem.)

Restaurációra P. — ismét Károlyba lesz.

Ha tudnád, hogy örülök erre az időre!

Igazán, ha nem ismerném magam jobban,
azt hinném, hogy sze—s vagyok! de így avval
vigasztalom magam, hogy majd elmulik.

De mégis borzadok tőle, ha elgondolom,
hogy a lehetőség határain túl nincs, hogy komoly
tartós érzelem váljék belőle — jaj — költő! tán
büntetésül? Miért? fogod kérdezni. Ha elbeszél-
ném, azt mondhatnám végül: én arról nem te-
hetek . . .

De elég a bohóságból ennyi.

Vasárnap itt volt Barna s tánczoltunk és
nevettünk nagyba. Erről egyebet nem mondhatok.
Az itt levő hadnagyocska Koppantó — vagy mi a
neve — önkénytelenül a tavalyi harmadnapos hi-
degleglésemre emlékeztet, csakhogy ez még rende-
sebben jelenik meg. Különben úgy látszik derék
ember, ez egy rossz szokását kivéve. Na idővel tu-
dom majd megjavul.

Tegnap Szatmáron voltunk s azért halasz-
tám e levél bevégzését mára. Igen jól mulattam,
ugyan egyre mindig esett az eső. De ki örömmel
látja az embert, az esőben is felkeresi. Petőfi le-
mondott tervéről, Mármarosba és Erdélybe utazni
és Szatmáron fog a restaurációig maradni. Jelen-
leg legalább ez a szándéka, igen lehető, hogy mily

hamar jött e gondolata, szint oly hamar fogja azt megváltoztatni. Megengedj édes Marim, ha talán türelmedet nagyon is próbára tettem. Ily sokat írni egy érdektelen dologról!

..... maradok téged imádó barátnéd

Julia.

II.

Erdőd, 1846. deczember 29.

Kedves Marim !

Még mindeddig nem voltam képes leveledre felelni, kedélyem oly zavart, mondhatnám vad érzésekkel küzködött, hogy lehetetlen volt, gondolataimat csak némileg összefüggésbe is hoznom.

Csalódtam Mari, véghetetlenül csalódtam ! S ez nekem igen, igen fáj ; de már elnyomám e fájdalomam és legalább látszólag nyugodt vagyok.

Oh, mert oly kegyetlen a világ ellenem ; miért dulja szét ily kiméletlenül azt, mit én véghetetlen örömmel láttam feltámadni szívemben, mert egyedül ez alkothatna számomra egy új világot, mely sovár lelkemet kielégíthetné ? Ha e keletkező varázsálmom szétrombolása volt czélja, fájdalom, azt elérte, mert az már egészen szétröppent s én ismét oly rettentő pusztának és elhagyatva érzem lelkemet, hogy ha az emberek ezt képesek volnának látni, én hiszem, hogy vissza akarnák adni oly régtől óta keresett kincsemet, mert megszánának. De ezt én tőlök nem akarom elfogadni, míg egyet bírok, mit nem is lehetne nekik megsemmisíteniök s ez : a hit, mit most megmentheték. Oh ha ez nem volna, fölemésztette volna e küzdés szívemet.

P . . . -nek ismét oly gondatlan és véghetetlen gyöngédtelen tetteit és nyilatkozatait hallám ellenem, mi semmivé tette egyszerre minden remé-

nyemet, hogy őt még valaha szerethessem, mert fájdalom! van okom, ezen hírek valósága fölül nem kételkedhetnem. És én még se tudok ő rá haragudni, ugyan tán megérdemelné. Ő, mint már sokszor mondtam, igen szenvedélyes és még nagyon fiatal is, azért nem kárhoztatom őt oly nagyon tetteiért, mert őt egy véghetetlen láng, mit Isten lelkébe teremtett, s miről ő nem tehet, vonja önkénytelenül, hogy csak egy fájdalom fogja őt egyszer megtörni és meggondoltabbá tehetni, mit én nem kívánok neki, bármily igen vétett is ellenem. De szánnom kell őt, mert ismerem lelkét igen jól s azért tudom bármit tegyen, ha egyszer látja, hogy ez már most lehetetlen, nagyon fog fájni neki, s ha elfeled is — mit inkább kívánok — a mámor között, mit felkeresni fog: de ennek tünte után mégis fogja őt emlékem zavarni, bár mit érzett is irántam, ha tán nem szeretett is! De nem, ... nem! ennyire még sem lehetne ezt tettetni, ugy-e nem? Ez nem önhittség nálam, de fájdalmas bizonyosság. Én rám nézve e tapasztalás szükséges volt és általa látom, hogy egy részét megérdemlem az ellenem történt beszédnek, mert gondatlan és könnyelműség volt tőlem az első lépést elfogadnom s a következéseket csak ennek köszönhetem. De elég erről; én ismét vidám és jókedvű leszek, habár lelkemben a most újra fölélesztett vágy lehetetlenné teszi is igaz örömeiket éreznem, míg önmagát föl nem emészt; mert nem talál tárgyat, mely a benne létező világot megérthesse és ennek lakója lehetne. De te megmaradsz nekem, Marim, úgy-e mindég, habár feltaláltad is azt, kinek szerelme képes veled mindent feledtetni! Csak e hitemet hagyd meg, e nélkül elveszek. Oh, de nem értheted félelmemet, ha e gondolat, hogy barátságodat is elveszíthetem, kínoz; te nem értheted, mennyire szükséges

nekem szereteted ; te nem voltál ily helyzetben soha, midőn a baráti szeretet szenvedélylyé fajul, mert ebben öszpontosul szerelem-sovárl elkemnek minden vágya, minden érzete !

Ugy örülök, hogy már vége az esztendőnek és mégis egy magyarázhatlan félelem fog el, ha a jövő évre gondolok. Sok fájdalmat hoz az nekem, én sejtem és igen kevés örömet ; na de az is elmulik majd egyszer. Csak te légy szeretettel hozzám Marim ezentul is és tűrni fog, jobban mint eddig

szerető Juliád.

III.

Erdőd, febr. hó 12-én, 1847.

Kedves Marim !

Megbocsáss, hogy ez alkalmat, téged láthatni, elmulasztám ; de hidd el, nem tehetek másképp, mert elkem hurjai annyira lehangolvák s mellette oly kiállhatatlan ingerült vagyok, hogy idegen embereknek könnyen terhökre válhatnak, legyőzhetlen rossz kedvemmél.

En tudom, hogy te előtled nem lennék az, mert te igazán szeretsz és megértenél. Majd az utolsó farsangi napokra megyek be Károlyba, s ha megengedik kedves mamádék, vagy egy hétre bent maradok. Addig is ha lehet, Szatmáron megyek két bálba és az erdődibe ; ez utolsó még bizonytalan határidejű, különben tenném alapós jelentésemet felőle.

Voltál-e a lövész-bálban ? Hogy mulattál ? Kérlek ird meg, de előbb mint Papam visszajő Debreczenből, mert addig főlemésztene a türelmetlenség. Ha voltál, ird meg, ott volt-e P. Zsiga ? Na-

gyon sajnálnám, ha elmulasztottam volna szép szemeit láthatni, mi nem utolsó gyönyörűségem.

A propos! csak képzeld, mily boldog vagyok. M—kás ő kedvessége ez új év első napján egy levelet ír, melynek a vége: hogy formaliter megkér. De már el is intéztem e dolgot, mert Papa engedelmével én egy igen bájos feleletet irtam neki, melynek ismét ez a vége, hogy: es kann nicht sein! De mégis hízelt ez ajánlat, mert eddig azt gondoltam, hogy én csak olyan istenadta Phantasták izlete vagyok, de most azt látom, hogy még egy solid, derék embernek is van bizalma hozzám; még oly elbizott leszek, hogy gyalog nem is beszélhetnek velem!

De most édes Marim, komolyan meggyónom lelkem keletkező baját: félek, hogy könnyelműség fogja követni a lelki harczot, mely bennem most oly kiméletlenül dul; mert lelkemnek már is oly könnyelmű gondolatai vannak sokszor, hogy aztán mikor eszmélek, irtózom a gondolattól: ha alkalmam lehetne ily könnyelműnek lenni, nemcsak képzeletben, de tettben. De csalatkozol Marim, ha azt hiszed, hogy fájdalmamat a világ okozza. Oh, nem! én ezt most is oly szépnek látom, mint azelőtt; de egy ember kiméletlensége oka ennek; egy ember, kit végtelenül tudnék szeretni, ha ez érzéssel még teljes eszmélete előtt vissza nem élt volna! — — No de semmi!

Farsang van, majd lesznek vig bálók és én ekkor végkép minden rosszat elfeledek, s lesz azután dicső élet, öröm, tán még szerelem is! Mi kellene több? Ugy örülök e tarka színű terveimnek, hogy csak úgy pezsg a vérem bele és szívem is oly vigan és forróan ver. Furcsa volna, ha csupa gyönyörűség képzetétől elégne! — Akkor volna jó, lennék boldog, szív nélkül!

Ha a világ egykor óriássá növekedett fájdal-

mában ön-szívét enné meg, azt is vigan nevetném, mert nekem nem volna, mit aztán tőlem is kívánhatnának.

Isten veled!

Juliád.

IV.

Erdőd, január 16. 1847.

Kedves Marim!

„Le a búval, és fel az öröm, a boldogság tarkaszinü lobogójával!“ E mondat az, amit ha a szívekbe láthatnál, most minden erdődi lakós, — de ám csak a kik a „noble“ czimmel nevezhetők — szívében és lelkében lángbetükkel lobogni látnál; mert halld csak: közelget a nagy nap, melyen az erdődi Sas-vendégfogadóba nagy noble-bál fog tartatni! Azaz: f. é. január 21-én lesz itt az, mi még tudtunkkal csak egyszer volt; neked is megjelentem, Mari, azt képzelve, hogy mihelyt soraimat elolvasod, azonnal indulsz Erdőd felé, hogy e nagy miraculumban te is részt vehess. — De aztán nagy készüléteket csinálj ám, mert az erdődi kisasszonyok, saját kicsiségem kivéve, már mind feltoupézták hajszálaikat, hogy aztán antik romantik frisurákkal léphessenek fel, miért is én már lemondtam oly andalító terveimről, miknek az erdődi gavallér-personale elbájolása fő tárgya. Azért nagyon jó lenne, ha vigasztalásomra néhány károlyi uracsokat hoznál magaddal vagy küldenél, hogy kik elmúlt lövész-bálotokban a nagy tömeg miatt elfagytak, most a noble gyülekezeten fölengezhessenek.

Most nagyon szomorkodom, mert Kopeindl-val decz. 24-ik óta facheéba vagyunk, mert akkor egy kis multságban a következő francziára föl-

hítt, de ezt elfeledve én Laukával tánczoltam; de ő aztán desperatióval kért számot e tettem felől, mire én egész őszinte együgyűséggel felelém, hogy biz én elfeledkeztem az ő felhívásáról, mire kitört ő a megsértett érdem egész önérzetével, hogy neki főtörekvése engem mulattatni s én még azt is elfeledem, ha tánczra szólít. Én hálátlan! Nemde nagy események?

Óhajtvá és bizonyynyal elvár

szerető Juliád.

V.

Erdőd, márczius 13. 1847.

Édes Marim!

Most hiven elbeszéltem tollammal, mily jó dolgom volt addig, mig t. i. U. Endre itt volt!

Nagyon meglepett, midőn vasárnap a templomból haza jöven, hallom, hogy Bandika itt van, de ám azért még sem pirultam úgy el, mint ő (kis ő még csak, jelentem), mikor Papa bevezette; „furcsa,” mondta volna az actuarius.

Vasárnap délután ide gyülekeztek az erdői szépségek, — persze Janka, mint primadonna köztük — s mi tánczoltunk nagyba s természetesen mulattunk. Jó volt a táncz, legalább nem kellett oly sokat beszélni, mi okból annyit klaviroztam is, hogy minden csárdás tudományomnak vége lett.

Másnap szolgabirónk kíséretében, Szinfaluba mentünk két kocsival (azaz bizony egy kocsi sem volt közte, mert az egyik szán, a másik szekér volt) és estig ott mulattunk. De mikor aztán haza jöttünk, meg voltunk akadva, mert ámbár Carolina itt volt, mégse igen folyt a discursus, a kis Andricska csak akkor szólt egy szót, ha épen elkerülhetlen szükséges volt.

Másnap reggel indult haza lovagunk — lovagot mondok, mert lóháton volt. Nem hiába mondja a német „alle guten dinge sind drei,“ mert nekem is ez a harmadik lovagiasan megjelenő gavallérom. Cavalier intime! Istenem segítse, jobban mint a többi, mondják sokan; én csak nevetem s csak gondolom magamban, hogy akkor majd erre fogják mondani „szegény tatár!“ De annyit mondhatok, hogy ha természetesen megy a dolog, úgy fájdalom, a hódításban multkor nem haladtam előre, hanem rontottam, mit eddig építettem, mert halld csak: 1-ször nagyon náthás voltam, hogy alig láttam, tehát nagyon természetesen még rutabb voltam, mint máskor, 2-or sehogy sem tudtam bájoló lenni, hanem hideg voltam, mint a jég, minden erőlködésem daczára oly hideg, hogy csak (nagy) Ó-m forró, szenvedélyes lelke nem fagyott volna meg közelemben.

A többiek, kiknek semmi köze és joga hozzá, egészen entzückt vannak szépségétől, jó módjától s minden mozdulatától. Persze az öregek is. Na én se vagyok ellene, hanem arról nem tehetek, hogy még most nem tudok hideg, érzéketlen szemeihez szokni, s ha rá nézek, mindég kedves szenvedélyes Ó-m képe tolakodik előmbé, ki ha rám nézett, szemében láttam forró lelkét lángolni. Aztán meg hiszen tudod, hogy mennyire ellenkezett tudományom mindég a tieddel, mert a kék szemeket, melyekből te mennyedet tudod kiolvasni, én soha sem értettem s most sem értem. De az a gondolatom keletkezett, hogy talán U-nál is csak számításból megy az egész historia, s mert bizonyosnak tartja mind a mellett, mint a gazdag U., győzelmét, azért vesz magának oly kevés fáradságot, s mert még fiatalabb, semhogy egyszerre megbarátkozhatna romlatlan lelke, ily, magamról mondom, bűnös számítással, azért oly gondolkodó

és komoly. Ird meg véleményedet e felől édes Marim, de úgy ám, a hogy igazán gondolod magad is. Meglehet, hogy még mi is eljátszszuk „Házasság a nagy világban,” csak hogy nem lesz oly tragicus, hanem még jó comott, mert egyikünk sem alkalmatlankodna a másiknak.

Hogy búcsúzott el tőled, tán a bölcsesség követé feltalálni akaró V.? Reméllem, hogy nem tört ki belőletek tulságosan a nagy fájdalom, mit mindketten szükségesképen éreztetek. De elég a bohókodásból, belől nem vagyok oly rózsaszín kedvű; de semmi!

Isten veled! kedves Marim

ezerszer csókol gondolatban

Juliád.

VI.

Erdőd, márczius 27. 1847.

Édes Marim!

Nem hozok fel okokat, mért hallgatok ily soká. Te jó vagy, szeretsz engem, s azért megbocsátasz. Tudod-e, mily zavart boldogságba merülhet az ember, ha, midőn lelke egész erejével egy reményen csügg, s e remény teljesedéséhez közelg, ha már csak napokat számlálhat, midőn láthatja azt, ki szerelmes lelkének forró ábránd világát betölti, kit az örültséghez hasonló indulattal szeret, kitől az élet legdicsőbb emlékét várja, egy szóval: ha lelkének felét találta fel, s ezt hosszú nélkülözés után végre láthatja.

Az én reményem e boldogsághoz még igen bizonytalan, de ez is úgy elkábított, annyira, hogy egy egészen külön világban élek általa s csak bol-

dogságot érzek. Minden össze jó, hogy lelkemet egészen felforgathassa, de mind e zavart eszmébódultság csak egy végtelen jó érzetet támaszt bennem. Sokszor gondolom: tán álmodok, vagy talán a levegőben egy adag kénégeny volt s épen én szívám azt be, hogy ily felmagasztalt, meg nem fogható örömet érzek. Félek a felébredéstől, annyira kifáradok s kimerülve leszek, hogy nem élvezhetem többé az életet. Tán pár hetek múlva itt lesz ő! Sok baj fog fejem s lelkemre gyűlni akkor, de legyen!

Hozd el, Marim, az „Életképek“ 12-ik számát s olvasd el benne Riskó versét. Majd megboldultam, mikor elolvastam. Vajon kire gondolt, mikor ezt teremte!

Schreiner tegnap egy magyart küldött nekem, saját szerzeményét. A „temetésre szól az ének“ téma fölött irt változatokat s nekem ajánlá! Igen örültem neki; ma köszönhettem meg neki levélben a jóságát! Szegény! még most is beteg a lelke! József napkor itt volt ő és azonkívül egy hétig mulatott itt. Endre is itt volt akkor egy nap: husvét után ismét dolga lesz Erdődön!?

Ha látnálak Marim, ó mennyit szeretnék mondani! Meg fogom tudni bizonyos utakon ki azon Adler, kit említél s kit az „Életképek“ is említ; bár csak úgy lenne, mint gondolod! — Megjött-e már mamád?

Csókollak ezerszer; Isten veled

Julia.

VII.

Erdőd, ápril 24. 1847.

Kedves Marim!

Csak pár sort írhatok, de reám nézve fontosabbat, mint a világ valamennyi szónokának beszédeit.

Épen most tudtam meg Sasstól, hogy P—i munkáinak, nem tudom hány kötete Károlyban, s talán épen nálad van. Légy oly jó és küldd el nekem minél előbb. Úgy várom, mint elkárhozott lelkek várhatják éjjelőket, ez minden boldogságom, mit még e tárgyban remélhetek; küldd, küldd kedves jó Marim!

Tehát pár nap multán teljesebben lesz egyetlen reményem, mely lelkemből fakad, s aztán pusztá, pusztá lesz ott minden; nem bírok e szerelemből egyebet, csak pusztá emléket; mi oly számtalan örömet és bánatot teremtett előbb, most egy hideg emlékké kell hogy váljon, mint minden életünkben, mi kéjt és örömet nyújthat lelkünknek. De nem is érdelek tán egyebet! — — — — Én örömömben napokig tudnék hálát adni istennek, de bánatomban nem bírok, nem tudok imádkozni! — — —

Pedig ki Istentől nem remél, ki ő hozzá sem könyörög bensőleg irgalomért, hogy akarhat az még köszönni valót nyerni? Oh én boldogtalan leszek teljes életemben, én nem várok egyebet!...

Szegény Barna Náczi a Rókus-kórházban fekszik most betegen s életéhez kevés remény.

Mért nem vagyok én helyette!

Jőj édes lelkem Marim ki Papával, ha bemegy; úgy várlak, mint Isten résztvevő, vigasz, nyújtó angyalát. Addig is légy boldog, minő lehetsz, kívánja

Juliád.

U. i. Levélpapiromért ki ne neveds,*) mert csak jót akartam tenni megvevésénél s csupa fitogtatásból írok rá neked; egy pesti német színésznőtől vettem, ki most a legnyomorultabb helyzet-

*) A levélpapir sarkában festett rózsza és nefelejts-csokor van, mely mindeddig megőrizte friss színét.

ben jár helységről-helységre és ily papirok eladásával tengeti szánakozásra méltó életét. *Julia.*

U. i. Megbossáss e csúf firkaért, de oly izgatott vagyok, hogy alig tudok ülni, csak szaladnék mindig végetlen világra.

VIII.

Erdőd, május 1. 1847.

Kedves Marim !

Mért kérdezed még tőlem, miért óh Mari, hogy mit tegyél. Te, ki legjobban tudod, mennyire szeretem őtet, elgondolhatod, hogy őtláthatni legnagyobb boldogságom volna. Őt, ki lelkemnek minden gondolatját, minden érzelmét, mi ott fakad, birja, kedves, egyetlen világomat !

Ha csak egy rövidke óráig is birhatnám őt, csak egy perczig a képét, melyben isten minden gyönyörömet teremte, ha csak láthatom, hogy öröm még neki láthatásom, tán imádnám azt az embert is, ki által ezt megnyerhetném.

Hatalmadba adok mindent tenni, mit csak jónak látsz, csak azt tedd, hogy láthassam őt ; oh Marim, ha ezt kieszközölheted !

Látod, nem egyedül a szenvedély kielégítéséért vágyom erre, de ha egyszer láthatnám : vagy rá veszem, hogy valami biztos állást szerezzen magának s ekkor minden ellenszegülés nélkül övé lehetek, vagy ha több neki korlát nélküli szabadsága, mint szerelmem, — mitől félek — akkor válni fogunk örökre, s talán még nyugodt lehetek s ha kívánják szüleim, boldogíthatok mást, ki sorát enyémhez köti. — Aztán ha ő most úgy lenne mint mondja s csupa visszatorlásból, hogy sértsen, hogy megmutassa a világnak, mily keveset gondol velem, ha szerelem nélkül venne el egy

paraszt leányt, egy nőt, ki lelkének fönségét nem érthetné, nem sejthetné: mi lenne belőle, egy szerencsétlen egész életén át s ennek oka én!! Megérdemelném, hogy sújtsa az ég haragja, hogy ne tudjam, mi a boldogság. — Mióta ismét lehetőnek hiszem őt láthatni, mióta felélesztéd bennem újra a remény sugarát, azóta lángként nyargalja az öröm valómat át s egy égető láz magasztalja fel majdnem kialudt életkedvemet.

Végre lerázhatám magamról az örökös okoskodás jégpánczéját, mit rám erőltetének; épen a legnagyobb igazgatás, midőn úgy bele akartak kovácsolni, hogy soha többé ki nem igazodhatok belőle, épen a legnagyobb igazgatás ronta el mindent, mit eddig összetépni erőm nem volt, s most szabadon lélekzem. — Hisz csak nem akarják, hogy elmenjen az eszem, s hogy mi több, ne legyek boldog sem ezen, sem a más világon!

Ha mint Sándorom neje leszek boldogtalan, mi csak tőle függ, — lesz erőm türni mindent, mit rám küld az ég és kivívni magamnak a jövő üdvösségét, de ha elszakasztanak tőle, ha még nem is láthatom, úgy veszve, veszve lesz minden számomra!

Mindig az idővel biztatnak, hogy ez meghozandja, mit Isten számomra rendelt, de elég volt fél év és 6 hó, én nem várhatom tovább összetett kezekkel az idő ajándékát.

Nem! nem lehet tovább! s Marim, édes angyalom, segíts rajtam, ne hagyj elveszni, mint a többiek. — Isten veled! csókol ezerszer forrón szerető

Juliád.

U. i. Ha lehet, ne halaszd, mi üdvömet hozza meg! ne halaszd sokára az írást.

Ha mi érthetlent látsz írásomban, légy oly jó és nézd át; nem tudok mindent úgy rendbeszedni most, mint kellene, gondolatomat se. 7.

Függelék.

PETŐFINÉ VERSEIBŐL.

Kezd már tombolni . . .

Kezd már tombolni az őszi vihar,
Meg-megczibálja a fák üstökít
És szerteszórja a leveleket,
Miket pusztító keze leszakít.

Nyögdelve hajlong a fák dereka,
És reszket rajtuk valamennyi ág,
Egy-egy sóhajtás, oly hosszú, nehéz,
Mint haldoklóé, vonul rajtuk át.

Hisz haldokolnak, mert most hagyja el
Őket az élet, a tavasz jele :
A zöld levél, az árnyas lombozat,
Mit letép róluk az ősznek szele.

Fölöttem is már őszi ég borong
S lelkem zúgja őszi fergeteg ; —
Letép-e róla minden örömet,
Miként a fáról a leveleket ? . . .

Keserű kín . . .

Keserű kín és gyötrelem
Volt énnekem a szerelem;
A mi másnak életet ad,
Az hozza rám halálomat.

Meghaltam én réges-régen,
De nem nyughatom békében,
Kisértetként járok, kelek,
Keresve, mit nem lelhetek.

Keresve a boldogságot,
Mire sehöl nem talállok;
Mi messziről annak látszik:
Árny, mint én, mely velem játszik.

Hogyha közelébe érek,
Rémképétől elszörnyedek
S futok vissza koporsómba
Uj kínoktól ostorozva.

S rám vonom a búbanat szőtt
Gyászos halotti lepedőt,
S várom, hogy az ég majd megszán,
Hogy majd meghalok igazán.

Ne higgy nekem . . .

Ne higgy nekem, ha mosolygok,
Álarcz ez csak arczomon,
Mit felöltök, ha a valót
Eltakarni akarom.

Ne higgy nekem, ha dallásra
Látod nyilni ajkamat:
Gondolatot főd el a dal, mit
Kimondanom nem szabad.

Ne higgy nekem, mikor hallasz
Felkaczagni engemet:
Megersíratnál, hogyha látnád
Egy ily perczben — lelkemet!

TARTALOM.

Előszó	---	---	---	---	---	---	3
Szendrey Julia naplója	---	---	---	---	---	---	5°
Szendrey Julia levelei Térey Marihoz	---	---	---	---	---	---	31
Függelék (Szendrey Julia verseiből)	---	---	---	---	---	---	45

13. **Olasz elbeszélők tára.** Első sorozat. Farina, Verga, Serao, De Amicis. Ford. *Radó Antal*.
14. **Petőfi,** Uti rajzok.
15. **Dumas Sándor,** A kamélias hölgy. Színmű. Ford. *Szemere Attila*.
16. **Szomaházy István,** Légyott hármában és egyéb történetek.
17. **Francia elbeszélők tára.** (Maupassant, Gréville, Ricard, Chavette, Bonsergent.) Ford. *Ambrus Zoltán*.
18. **Gerolamo Rovetta,** A becstelenek. Ford. *Radó Antal*.
19. **Kisfaludy Károly** Válogatott költeményei. Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta *Bánóczi József*.
- 20–21. **Shakespeare,** Szentivánéji álom. Ford. *Arany J.*
22. **Kármán,** Fanni hagyományai. Bevezetéssel ellátta *Bánóczi József*.
23. **Byron,** Manfréd. Fordította *Ábrányi Emil*.
24. **Porzó (Agai A.),** A Viola Vera s egyéb elbeszélések.
25. **Sardou-Najac:** Váljunk el. Fordította *Fái Béla*.
26. **Deák Ferencz** 1861-iki első felirati javaslata.
27. **Aischylos,** A lelánczolt Prometheusz. Ford. *Zilahy Károly,* bevezette *Tóth Rezső*.
28. **Báronsy István,** Vadász-történetek.
29. **Murger és Barrière,** Bohém-élet, színmű, ford. *Radó Antal*.
30. **Béla király névtelen jegyzője,** A magyarok tetteiről. Ford. *Szabó Károly,* javította és bevezetéssel ellátta *Mika Sándor*.
31. **Molière,** Dandin György, Ford. *Hevesi Sándor*.
32. **Gracza,** 1848 márczius 15.
33. **Bourget,** Három elbeszélés. Ford. *Hevesi Sándor*.
34. **Szabolcska M.** Versek.
35. **Turgenyev.** Az ötödik ke-rék. Ford. *Szabóné Nogáll J.*
36. **Kossuth Lajos** 1848. július 11-iki beszéde a haderő megajánlása ügyében.
37. **Camille Flammarion.** Csillagos esték. Ford. *Tóth B.*
38. **Tóth Kálmán.** A király házasodik. Vigjáték.
39. **Droz Gusztáv.** Az úr. az asszony és a baba. Képek a családi életből. Ford. *Béni Gyula*.
40. **Vértessy Arnold.** Kisvárosi történetek.
41. **Ibsen.** A népgyűlölő, ford. *Vikár Béla*.
42. **A kuruczvilág költészete.** Rendezte és bevezetéssel ellátta *Kardos Albert*.
43. **Schiller.** A messinai menyasszony. Ford. *Váradi Antal*.
44. **Petőfi Sándor.** Elbeszélések és hírlapi cikkek.
45. **Edgar Allan Poe.** Rejtelmes történetek. Fordította *Tolnai Vilmos*.
46. **Jókai Mór.** Emlékbeszéd Rudolf trónörököséről és egyéb beszédek.
47. **Kozma Andor.** Vig elbeszélések.
48. **E. A. Butti.** Az erkölcs-telen. Elbeszélés. Olaszból fordította *Tóth Béla*.
49. **Petőfiné Szendrei Julia** naplója és levelei *Térey Marihoz.* Jókai Mór előszavával.
50. **Arden Enoch.** Irta Ten-nyson Alfréd. Ford. *Lőrinczi (Lehr) Zsigmond*.
51. **Huszárszerelem.** Vigjáték. Irta *Murai Károly*.
52. **Válogatott magyar népballadák.** Rendezte és bevezetéssel ellátta: *Moray Gy.*

Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai)

cs. és kir. udv. könyvkereskedése,

Budapesten, VI., Andrásy-út 21. sz. a.

LAMPEL RÓBERT (Wodianer F. és Fiai)

cs. és kir. udvari könyvkereskedés kiadásai

BUDAPESTEN, VI., Andrásy-út 21. sz. a.

A milléniumra jelent meg!

SZALAY-BARÓTI:

A MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETE

1000 illusztrációval és 120 műmelléklettel. 4 diszes egész vászon- (korona) kötésben **30 frt**, félbőr (Corvina) kötésben **32 frt**. Szalay József „A magyar nemzet története” című műve tudományos színvonalon áll, mégis mellőzve van benne mindaz, mi csak a tudóst érdekelheti; előadása pedig oly egyszerű, oly világos, hogy bárki könnyen megértheti és élvezettel olvashatja. Eredetileg a Tudományos Akadémia a Szilágyi István-féle 1200 frtos nagy jutalommal tüntette ki.

2 forintos havi részletekre

is megrendelhetők bármely hazai könyvkereskedő által.

A szabadságharc 50 éves évfordulója alkalmából kíváncsok volna, hogy a nagy napok eseményeit mindenki ismerje és olvassa. Ezen célra legalkalmasabb mű

Az 1848—49-iki

Magyar Szabadságharc Története.

közel **900**, eddig nagyrészt még sehol meg nem jelent, művészies kivitelű rajzzal díszítve. Színes műmellékletekkel.

Írta: **GRACZA GYÖRGY.**

Teljes 5 diszkötésben, minden kötetben a budai honvédszobor Pompás dombornyomatu másával. Hasonló munka nem jelent még meg könyvpiacunkon. Az olvasó e munkából nemcsak szép és vonzó leírásban ismeri meg a szabadságharc keletkezését és lefolyását, hanem mintegy elvonulni látja maga előtt a dicsőséges korszak minden szereplőjét és minden egyes nevezetes eseményét.

Ezen művet az egész hazai sajtó — különösen tárgyilagossága miatt — osztatlan tetszéssel, a közönség pedig oly páratlan lelkesedéssel fogadta, hogy bátran állíthatni, hogy magyar mű hasonló elterjedésre még nem tett szert.

Az öt kötet ára füzve **28 frt**, diszkötésben **35 frt**.

2 forintos havi részletekre

is megrendelhetők bármely hazai könyvkereskedő által.

Wodianer F. és fiai-nal, Budapest.

